

УДК 342.5:343.102:351.746.1(477):355.40:

DOI 10.37749/2308-9639-2026-5(281)-1

М. О. ШИЛІН,

д.ю.н., головний науковий співробітник науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України, професор,
заслужений юрист України
ORCID ID: [orsid.org/0000-0001-8169-9324](https://orcid.org/0000-0001-8169-9324)

ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕФІНІЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦСЛУЖБ І ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті проводиться аналіз теоретичних і законодавчих проблем визначення загальної дефініції діяльності розвідки, контррозвідки та органів боротьби із злочинністю і за його результатами висловлено пропозиції з їх вирішення.

Розглядається законодавче визначення в Україні оперативно-розшукової діяльності, а також ставлення вітчизняних науковців, які займалися розробкою понятійно-категоріального апарату теорії оперативно-розшукової і контррозвідувальної діяльності та їх теоретико-правових і організаційних основ, до сутності і змісту зазначених різновидів державної діяльності та їх співвідношення.

Розкрито авторське бачення сутності і змісту оперативно-розшукової діяльності та запропоновані варіанти законодавчого визначення її поняття.

На підставі проведеного аналізу чинних нормативно-правових актів України та наявних теоретичних розробок обґрунтовано, що оперативно-розшукова діяльність (надалі – ОРД) не може бути родовою категорією відносно контррозвідувальної (надалі – КРД), розвідувальної (надалі – РД) і спеціальної діяльності з протидії злочинності (надалі – САД), якою вона на сьогодні вважається, виходячи зі змісту Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оскільки сама є лише одним з різновидів оперативної діяльності, яка в свою чергу є одним з їх складових елементів.

З метою посилення спроможностей виконавчих суб'єктів із забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю, створення необхідних умов для ефективного виконання покладених на них функцій запропоновано не просто провести актуалізацію окремих положень чинних законів України про ОРД, КРД і РД, а здійснити розробку та прийняття замість Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» нового цілісного, ґрунтовного загального нормативно-правового документа із законодавчого визначення і регулювання їх спеціальної діяльності, а саме Закону України «Про оперативно-спеціальну діяльність».

Структурно остання складається з двох елементів – негласної – оперативно діяльності (надалі – ОД) і гласної (з офіційних позицій), визначених законодавством суб'єктів. У цьому випадку оперативно-спеціальна діяльність (надалі – ОСД) стала б родовою категорією відносно КРД, РД і САД. Це дало б змогу чітко розмежувати – визначити їх співвідношення, усунути наявні на сьогодні в чинному законодавстві недоліки – колізії, прогалини тощо. Подано пропозицію щодо визначення на законодавчому рівні України загальної дефініції діяльності розвідки, контррозвідки та органів боротьби із злочинністю та її авторські варіанти.

Ключові слова: законодавство, оперативно-розшукова діяльність, контррозвідувальна діяльність, розвідувальна діяльність, нормативно-правові акти, оперативно-спеціальна діяльність, органи боротьби із злочинністю.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та геополітичних змін зумовили виникнення для багатьох країн світу складних і багатопланових проблем забезпечення національної безпеки, які потребують нагального вирішення. Це безумовно стосується і України. Сучасні загрози, ризики та виклики національній безпеці, особливо пов'язані з широкомасштабною військовою агресією РФ, веденням нею проти України гібридної війни, вимагають суттєвого поліпшення діяльності суб'єктів сектору безпеки, насамперед розвідки, контррозвідки та органів боротьби із злочинністю, які мають специфічні сили і засоби, використовують спеціальні форми і методи та заходи з метою виконання покладених на них завдань. До речі, без цього апріорі не можливе й належне гарантування безпеки громадян. Зазначене в свою чергу потребує удосконалення теоретичних і правових засад діяльності названих суб'єктів. Остання, будучи системним явищем, поділяється на такі її різновиди як розвідувальна діяльність (РД), контррозвідувальна діяльність (КРД), та діяльність з виявлення, попередження, припинення та розкриття правопорушень, в першу чергу кримінальних злочинів (САД).

На законодавчому рівні на жаль не визначено загальної дефініції, яка була б об'єднуючою, відповідною родовою категорією для них, хоча нагальна потреба в цьому існує, зважаючи на наявність суттєвих недоречностей в чинному законодавстві з їх правового визначення і регулювання. Не виключно, що причиною цього є відсутність серед науковців одностайної позиції щодо тлумачення їх сутності і змісту та чіткого розуміння співвідношення зазначених видів державної діяльності.

«За таких обставин важливим є своєчасний аналіз, розуміння та реагування на нові суспільні потреби у нормативно-правовому регулюванні. Саме в цьому має проявлятися одна з функцій правотворчості – функція ліквідації прогалин у позитивному праві, тобто часткового або повного усунення прогалин у правовому регулюванні суспільних відносин шляхом формулювання тих правил поведінки, яких бракує» [1, с. 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичну основу нашого дослідження складають праці таких вітчизняних науковців як: А. М. Бандурка і А. В. Горбачов, С. Г. Гордієнко, В. В. Колосков, І. П. Козаченко, М. А. Погорецький, В. В. Прощаєв, В. Л. Регульський, І. В. Слюсарчук, І. В. Сервецький, А. І. Ткаліч, К. Г. Фетисенко, В. А. Ященко і А. М. Щуровський, В. П. Ярковський та інші. У своїх працях названі науковці займалися розробкою, понятійно-категоріального апарату теорії ОРД і КРД та їх теоретико-правових і організаційних основ. Водночас, слід відмітити, що дослідженню саме проблеми теоретичного і законодавчого визначення загальної дефініції діяльності розвідки, контррозвідки, спеціальних органів боротьби із злочинністю та можливі шляхи їх вирішення, за винятком поодиноких спроб окремих вчених [2, 3], увага не приділялася. Це і спонукало автора до написання даної статті.

Метою статті є аналіз теоретичних і законодавчих проблем визначення загальної дефініції діяльності розвідки, контррозвідки та органів боротьби із злочинністю і за його результатами висловлення пропозицій з їх вирішення, зокрема обґрунтування авторської пропозиції щодо доцільності законодавчого визначення загальної дефініції діяльності спецслужб і правоохоронних органів України із забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю та її формулювання.

Для досягнення визначеної мети передбачено вирішити такі завдання:

- проаналізувати визначення поняття ОРД в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», яка законодавцем, виходячи зі змісту зазначеного нормативно-правового акту (надалі – НПА) розглядається на сьогодні родовою категорією по відношенню до таких різновидів спеціальної діяльності як КРД, РД і САД;

- запропонувати авторське бачення визначення загальної дефініції діяльності спецслужб і правоохоронних органів України, яка стала б для них об'єднуючою, відповідною родовою категорією спеціальної діяльності у сфері забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Матеріали та методи. У процесі підготовки статті опрацьовано низку вітчизняних нормативно-правових актів, серед яких особливу увагу приділено аналізу таким законодавчим актам як: Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4], Проект закону України Про оперативно-розшукову діяльність: від 02.09.2019 № 1229 [5], Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» [6], Закон України «Про розвідку» [7], які мають безпосереднє відношення до визначеного нами предмету дослідження.

Для вирішення поставлених завдань і досягнення визначеної мети дослідження використовуються загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження.

Загальні методи визначають філософсько-світоглядні підходи, що виражають найбільш універсальні принципи дослідження, зокрема діалектичний і феноменологічний методи. За їх допомогою проаналізовано існуючі в теорії і законодавстві поняття ОРД та тлумачення її сутності і змісту.

Широке використання отримали такі теоретичні і логічні методи як : дедукція, індукція, системний підхід, методи аналізу, синтезу, які дозволили, отримати достовірні знання щодо структури ОРД, висловити своє бачення щодо її сутності і змісту. Завдяки поєднанню їх з формально-догматичним запропоновано авторські варіанти визначення її поняття, а також загальної дефініції, яка є загальним, об'єднуючим (інтегральним) визначенням, відповідною родовою категорією відносно КРД, РД, та САД.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасного стану чинної нормативно-правової бази України, яка регулює організацію і проведення КРД, РД та ОРД діяльності Служби безпеки України (надалі – СБУ), розвідувальних органів України – Служби зовнішньої розвідки (надалі – СЗР), Головного управління розвідки Міністерства оборони (надалі – ГУР МО), розвідувальних підрозділів Державної прикордонної служби (надалі – РП ДПС) України відповідно як головних суб'єктів з виконання завдань із забезпечення національної безпеки в межах визначеної

законодавством компетенції та Міністерства внутрішніх справ України (надалі – МВС), Національного антикорупційного бюро України (надалі – НАБУ), Державного бюро розслідування України (надалі – ДБР) як основних спеціальних органів боротьби із злочинністю, свідчить про наявні в ній недоліки (прогалини, неузгодженості, алогізми тощо). Зазначене стосується, передусім, конструювання дефініції ОРД і КРД та підстав проведення зазначених різновидів спеціальної державної діяльності в Законах України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4, 5], «Про контррозвідувальну діяльність» [6] та «Про розвідку» [7]. Як свідчить детальне вивчення зазначених нормативно-правових актів, вони далекі від досконалості.

Розглянемо їх більш детально. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», прийнятий у лютому 1992 році, фактично визнав ОРД легітимною. Таким чином законодавець шляхом прийняття спеціального закону визнав ОРД необхідною і такою, що відповідає інтересам суспільства та однозначно вирішив питання, яке тривалий час дискутувалося громадськістю і вченими юристами, щодо правомірності застосування негласних сил і засобів відповідними державними інституціями для забезпечення державної і громадської безпеки.

З цього часу розпочався новий етап з нормативно-правового визначення і забезпечення спеціальної діяльності правоохоронних органів і спецслужб України у сфері протидії загрозам національній безпеці, оскільки було здійснено перехід її правового регулювання із закритого, відомчого рівня на рівень відкритого законодавчого акту. Відтак, Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» став ядром нормативно-правової основи у даній галузі правового регулювання суспільних відносин.

Слід відмітити, що загалом усіма науковцями і практиками сектору безпеки сам факт прийняття закону «Про оперативно-розшукову діяльність» визнається позитивним. Цей нормативно-правовий акт та чинні Закони України «Про контррозвідувальну діяльність» [6], «Про розвідку» [7] поряд з зміщенням

акценту нормативного-правового регулювання спеціальної діяльності з відомчих на законодавчі акти, розширили структуру цієї спеціальної діяльності, виокремивши такі її раніше приховані від загалу складові як контррозвідувальна й розвідувальна діяльність, надавши їм статус легітимності, тобто заснованих на Законі державно-правових форм забезпечення безпеки держави. Це дало можливість увести в правове поле додатково окремі організаційні форми оперативної діяльності, що позитивно відбилось на питаннях організації надійного забезпечення державної безпеки, ефективності боротьби із злочинністю, посилило впевненість оперативного складу правоохоронних органів, у тому числі і Служби безпеки України, в необхідності, корисності й правомірності їх роботи, використання ними оперативних сил і засобів, форм та методів. Разом з тим, «недостатня виваженість і чіткість формулювань законодавцем як самої назви цього Закону стосовно спеціальної діяльності, так і багатьох його положень, викликали серед правників і практичних працівників неоднозначну, а часто і діаметрально протилежну його оцінку» [2, с. 107].

На сьогодні своє бачення Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» у наукових публікаціях висловило чимало фахівців МВС і СБ України. Як свідчить аналіз цих наукових праць в них по-різному тлумачаться сутність, зміст ОРД, її співвідношення з КРД. Така ситуація, на наш погляд, зумовлена наявністю в цьому законодавчому акті розбіжностей і протиріч та невдалим визначенням ключової дефініції – ОРД.

Остання, як і будь-яка інша правова дефініція, має містити чіткі формулювання, окреслювати логічно обґрунтовані сутнісні ознаки зазначеної специфічної державної діяльності [8, с. 6].

Проаналізуємо законодавче визначення поняття ОРД в контексті відповідності його вимогам юридичної техніки.

Визнавши у першій редакції статті 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» ОРД як систему «гласних і негласних

пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюється із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [4], законодавець таким чином фактично визнав її родовою по відношенню до КРД і РД, що вбачається нами не обґрунтованим, а вірніше помилковим.

Як бачимо відповідно до сформульованого в Законі поняття ОРД в ньому визначаються основні риси діяльності спецслужб і правоохоронних органів України безвідносно до того, які саме з них її здійснюють. Зважаючи на це вважається за доцільне проаналізувати його зміст на предмет відповідності всьому спектру діяльності зазначених державних інституцій. Зазначене актуалізується тим, що наведене вище поняття ОРД в подальшому негативно вплинуло і на визначення на законодавчому рівні КРД і РД.

При аналізі назви самого Закону і його ключової дефініції зразу ж впадає в очі відсутність послідовності і логіки у законодавця з використання слівосполучень пошукові і розшукові заходи. Так, у визначенні поняття ОРД словосполучення «розшукові заходи» відсутнє, а в назві Закону воно присутнє. Словосполучення ж «пошукові заходи» навпаки – у визначенні поняття ОРД присутнє, а у назві Закону його немає [2, с. 171]. Таким чином оперативно-розшукові заходи (надалі – ОРЗ) як складові ОРД взагалі не передбачені. Натомість такими є гласні і негласні пошукові (надалі – ОПЗ), розвідувальні (надалі – РЗ) і контррозвідувальні (надалі – КРЗ) заходи. Водночас, визначення їх поняття, як і визначення поняття «оперативно-розшукові» заходи, у Законі відсутні. Проте в інших статтях цього ж Закону йдеться про підстави проведення окремих оперативно-розшукових заходів, зокрема, пов'язаних з тимчасовим обмеженням прав і свобод громадян. Така позиція законодавця виглядає суперечливою і нелогічною, оскільки з одного боку, законодавець не виокремлює пошукові, контррозвідувальні і розвідувальні заходи, хоча і наголошує про їх наявність в ОРД.

Розшукові заходи як пошукові, контррозвідувальні і розвідувальні, можуть бути

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

як гласними, так і негласними (оперативними). Оперативно-розшукові ж заходи, на наш погляд, завжди носять негласний характер, оскільки проводяться з використанням оперативних – спеціальних (негласних) сил і засобів, форм та методів. На наш погляд, логічним було б віднести ОРЗ до ОРД, а КРЗ і РЗ відповідно до КРД і РД. Але законодавець з невідомих причин до складу ОРД відносить як ОРЗ, так і КРЗ і РЗ, а також ще й ОПЗ. Водночас, у статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» йдеться лише про ОРЗ [9, с. 60].

Розкриття дефініції ОРД через перерахування пошукових, розвідувальних, контррозвідувальних заходів є хибним ще й з таких причин: по-перше, розвідувальні і контррозвідувальні заходи є різновидами спеціальної діяльності лише відповідних спецслужб; по-друге, пошукові заходи є структурним елементом контррозвідувальних і розвідувальних заходів і подання законодавцем їх в одному ряді з ними як самостійного різновиду спеціальної діяльності в даному випадку є не коректним. Окрім того визначення в ній пошукових заходів як складового елементу ОРД суперечить статті 6 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», де йдеться про підстави ОРД. Так, підставами для проведення ОРД є зокрема наявність достатньої інформації: відносно злочинів; осіб, котрі готують або вчинили злочини; розвідувально-підбивну діяльність спецслужб іноземних держав і організацій [4], а щоб її отримати попередньо необхідно здійснити відповідні дії – пошукові заходи, які вже входять у зміст ОРД згідно з її поняттям.

Загалом, таке недосконале конструювання дефініції ОРД, на наш погляд, було викликано «скоріше всього відомим суспільно-політичним становищем в країні на той період, поспішністю парламентаріїв з прийняттям даного правового акту, чого вимагала тогочасна ситуація – оперативна практика і співробітники правоохоронних органів, а також відсутністю достатньої наукової експертизи з боку відповідних фахівців» [2, с. 170].

Прийняття у 2012 році Верховною радою України і введення в подальшому у дію нового кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), яким слідчим надано право проводити так звані негласні слідчі (розшукові) дії, ще більше заплутало ситуацію, оскільки за своїм змістом останні порівняні до оперативно-розшукових заходів і фактично їх замінюють. Внесені у зв'язку з набранням чинності нового КПК зміни і доповнення до Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» не вносять чіткої ясності чим вони відрізняються один від одного, що спричиняє певні складності при їх застосуванні правоохоронними органами на практиці [9, с. 59-62].

На сьогодні здійснення переважної частини оперативно-розшукових заходів відбувається згідно з положеннями відповідних статей Кримінального процесуального кодексу, що регламентують проведення негласних (розшукових) слідчих дій [10].

Це призвело до втрати ОРД наступальності, певним чином зменшило оперативні можливості з отримання оперативними підрозділами суб'єктів сектору безпеки упереджувальної інформації щодо загроз національній безпеці.

Діяльність слідчого є відкритою, офіційною – процесуальною в той час як діяльність оперативного співробітника – переважно негласна, прихована, її організація і тактика утаємничені від оточення і регламентуються закритими відомчими нормативно-правовими актами. Фактичне об'єднання Законом негласної – оперативної діяльності з офіційною є нелогічним.

На наш погляд, загалом головною причиною недоугої ситуації, що склалася із законодавчим тлумаченням ОРД, яка продовжує існувати вже не одне десятиліття і на жаль, не виправлена до цього часу, є саме відсутність науково обґрунтованого визначення загального поняття спеціальної діяльності, як одного із різновидів державної правоохоронної діяльності, спроба, а вірніше підміна загального терміну й поняття спеціальної діяльності терміном і поняттям одного з її

різновидів – ОРД. Відбулося це, мабуть, не скільки в силу політичної заангажованості, скільки з причини стереотипу мислення, побоювання піддати критиці позицію загально визнаних авторитетів з числа науковців, які займалися дослідженням ОРД, підкреслимо лише ОРД, і в переважній більшості – під призвою її використання органами внутрішніх справ як допоміжного засобу боротьби із злочинністю.

На недосконалість такого підходу законодавців не раз зверталася увага [2, 9], проте до цього часу належне реагування з їх сторони відсутнє, про свідчить останні зміни до Закону про ОРД. Зокрема, у 2020 році у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про розвідку» з поняття «оперативно-розшукова діяльність» розвідувальні заходи було виключено [7]. Відтак, на сьогодні у статті 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначається, що ОРД – «це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [4]. Отже, як бачимо, «само поняття «оперативно-розшукова діяльність» не зазнавало, сутнісного, концептуального переосмислення як правова дефініція» [11, с. 6]. Це зумовлено, як ми вважаємо, хибним уявленням законодавцем і деякими науковцями ОРД родовою категорією відносно КРД і спеціальної діяльності боротьби із злочинністю. Так, протягом останніх років робилися поодинокі спроби окремими науковцями удосконалити поняття ОРД, але вони знову припускалися цієї ж помилки.

Зокрема, С. В. Албул слушно підмічаючи в останніх своїх публікаціях, що на сьогодні правова дефініція «оперативно-розшукова діяльність», яка міститься у статті 2 Закону, недосконала, оскільки не в повній мірі відповідає вимогам юридичної техніки, а саме таких, що стосуються логіки та мовних правил правового акту, не розкриває її сутнісних ознак [8, с. 6], разом з тим до останніх відносять лише: державний, владний характер; суб'єктний склад; мету цієї діяльності. На

цій підставі він фактично дублює визначення поняття ОРД в чинному Законі, яке сам піддає критиці, стверджуючи, що оперативно-розшукову діяльність можна визначити як «діяльність спеціально уповноважених державних органів щодо організації та проведення гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, з метою пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій, припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави» [8, с. 160; 11, с. 10-11].

Повертаючись до визначення поняття ОРД, зазначимо, що якщо вважати його родовим по відношенню до інших видів оперативно-спеціальної діяльності, зокрема КРД і РД, то воно не досконале, і в першу чергу розкриття його лише через термін «оперативно-розшукові заходи» та відсутність в ньому згадки про оперативно-пошукові заходи.

У назві нині діючого закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», як бачимо, визначальним стержнем є словосполучення «оперативно-розшукова», яке складається зі слів «оперативна» і «розшукова». Під терміном «оперативна діяльність» (надалі – ОД) переважною більшістю науковців розуміється сукупність негласних (конспіративних, утаємничених), а також швидких, компетентних дій (заходів). До ОД, як системи поряд з ОРД, «входять : оперативно-пошукова діяльність (ОПД), діяльність з оперативного попередження – негласна профілактика (ДЗОП); діяльність з оперативного припинення (ДЗОПР) та діяльність з оперативного нагляду (ДЗОН). ОД в свою чергу є підсистемою, структурним елементом КРД, РД та спеціальної антикримінальної діяльності (САД), тобто виступає похідним, і є відносно них видовою категорією» [12, с. 14].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Під терміном «розшукова діяльність» – сукупність дій (заходів) з розшуку кого-чого не будь, які можуть носити як гласний, так і негласний (оперативний) характер.

Отже ОРД в дійсності ж є лише одним з елементів негласної – оперативної діяльності (ОД). Тому вважаємо, що ОРД не може бути терміном, який би виступав об'єднуючим ланцюгом та поняттям, що визначає загальну дефініцію спеціальної діяльності правоохоронних органів, оскільки вона сама є лише різновидом цієї діяльності. Окрім того в редакції статті Закону, яка подає поняття ОРД, на відміну від назви закону, оперативно-розшукова діяльність спостерігається алогізм – вона визначається як система оперативно-пошукових, на що нами зверталась увага вище, а не оперативно-розшукових заходів, що не одне й те ж.

Оперативно-пошукові заходи, як ми вважаємо, мають пізнавальний характер щодо відповідного об'єкта. Пізнання – це процес формування знання про пізнавальний об'єкт за результатами опрацювання (узагальнення, аналізу) отриманої (здобутої) відносно нього інформації.

В діяльності контррозвідки, розвідки і органів боротьби із злочинністю оперативно-пошукові заходи набувають форми оперативного пошуку, який полягає в отриманні за допомогою негласних сил, засобів і методів первинної інформації та її перевірки щодо фактів і ознак зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці і захисту національних інтересів, можливої причетності до них окремих організацій, груп та осіб. Таким чином ОПЗ заходи фактично здійснюються без відносно конкретної особи і завершуються «виходом» оперативних підрозділів зазначених державних органів на відповідного об'єкта.

Оперативно-розшукові ж заходи, будучи формою оперативної діяльності у вигляді оперативного розшуку, спрямовані на вже відомого пізаного об'єкта. Тобто вони полягають у встановленні за допомогою негласних сил, засобів і методів місця перебування конкретних осіб, які вчинили злочин проти держави, суспільства чи громадян або обґрунтовано

підозрюються в його вчиненні, розшуку знарядь злочину, предметів, документів, виробів, тощо для подальшого використання в ході кримінального провадження, зокрема, формування доказової бази, а також створення інших сприятливих умов проведення слідчими підрозділами та судом дій з метою викриття злочинної діяльності та притягнення винних до відповідальності.

Якщо говорити про ОРД у контексті спеціальної діяльності із забезпечення національної безпеки більш детально словосполучення «оперативно-розшукова», на нашу думку, означає використання системи негласних заходів, сил, засобів, форм і методів, спрямованих на оперативне встановлення:

- місця перебування без вісті зниклих осіб, розшукуваних осіб, які здійснили злочин проти громадян, суспільства, держави і переховуються від слідства і суду, а також знарядь, різних предметів і документів тощо, які мають до цього відношення;

- авторів анонімних документів, що містять заклики до скоєння особливо небезпечних злочинів проти держави, фізичної розправи над державними діячами, а також повідомлення щодо підготовки або скоєння таких злочинів;

- каналів і джерел витоку секретів на підставі наявних даних щодо поінформованості спецслужб іноземних держав стосовно відомостей, які захищаються, а також знаходження втрачених документів та виробів, що містять державну таємницю;

- забезпечення безпеки свідків й інших учасників кримінального судочинства і тому подібне. Під оперативним встановленням у даному випадку розуміємо негласне з'ясування місця знаходження об'єктів розшуку.

Вважаємо, що як законодавець в Законі «Про оперативно-розшукову діяльність», так і науковці, що підтримують його позицію, змішують поняття оперативно-розшукові і оперативно-пошукові заходи, що на нашу думку, не одне і те ж.

Наш висновок певним чином підтверджується тим, що в минулому ОРД в теорії КРД розглядалась через призму

оперативно-розшукових заходів і зводилася лише до них. При цьому зазначалось, що здійснення оперативно-розшукових заходів (надалі – ОРЗ) є виключно правом органів дізнання. Останні, до яких належали, зокрема органи державної безпеки – у справах, віднесених до їх відання, здійснювали ОРЗ як у процесі дізнання, так і після передачі кримінальної справи у слідчі підрозділи. Правда називалися вони до 1993 року не оперативно-розшуковими, а оперативно-розшукними. Так відповідно до статті 103 «Повноваження органів дізнання» Кримінально-процесуального кодексу Української РСР від 28. 12. 1960 року (втратив чинність в 2012 році) наголошувалося: «на органи дізнання покладається вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів з метою виявлення ознак злочину осіб, що його вчинили», а у статті 104 «Порядок дізнання у справах, в яких провадження попереднього слідства є обов'язковим» зазначалося: «Після вступу слідчого у справу орган дізнання за дорученням слідчого зобов'язаний і далі провадити розшукні та слідчі дії. Коли в справі, переданій слідчому не виявлена особа, яка вчинила злочин, орган дізнання продовжує вживати необхідних розшукних заходів і про їх наслідок негайно повідомляє слідчого» [13, с. 45].

На підставі цього можна стверджувати, що підставою для проведення ОРЗ була лише одна підстава – здійснення дізнання або проведення розслідування по кримінальній справі.

Тобто ОРД представляє собою певну систему оперативно-розшукових заходів, форм та методів призначених для сприяння вирішенню завдань із розкриття злочинної діяльності, встановлення причетних до неї осіб, формування необхідної відповідної доказової бази тощо.

Згідно довідкових видань «Сутність – категорія онтології на позначення внутрішнього, сукупність істотних властивостей предмета, без яких він існувати не може» [14, с. 623], це – «Найголовніше, основне, істотне в кому, чому-небудь; суть ... «У філософії головне, визначальне в предметі, що зумовлене

глибинними зв'язками й тенденціями розвитку і пізнається на рівні теоретичного мислення» [15, с. 1417]

Отже, виходячи з того, що сутність – те, що відображає суть речей, сукупність їх суттєвих якостей, виражає глибинну, внутрішню, стійку основу предмета, а зміст – сукупність елементів певного явища та функцій, що виконують ці елементи, можна стверджувати, що сутність ОРД полягає у створенні уповноваженими державними органами за допомогою організації і проведення оперативно-розшукових (негласних розшукових) заходів належних умов для своєчасного розкриття протиправної діяльності, встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності.

На підставі зазначеного нами пропонується такі визначення поняття ОРД:

– оперативно-розшукова діяльність – це система оперативно-розшукових (негласних розшукових) заходів, які здійснюються уповноваженими на те Законом правоохоронними органами з використанням оперативних і оперативно-технічних засобів з метою розшуку осіб, які здійснили злочин проти громадян, суспільства, держави і місце перебування яких не відоме; авторів анонімних документів, що містять заклики до скоєння особливо-небезпечних злочинів проти держави, фізичної розправи над державними діячами, а також повідомлення щодо підготовки або скоєння таких злочинів; втрачених документів та виробів, що містять державну таємницю; джерел витоку секретів на підставі наявних даних щодо поінформованості спецслужб іноземних держав стосовно відомостей, які захищаються, знарядь і предметів, які мають відношення до скоєних злочинів;

– оперативно-розшукова діяльність – це сукупність оперативно-розшукових (негласних розшукових) заходів, які здійснюються уповноваженими на те Законом правоохоронними органами і спецслужбами з використанням оперативних сил і засобів, спеціальних форм та методів з метою надання допомоги відповідним суб'єктам забезпечення національної і громадської безпеки

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

та правопорядку в державі у викритті РПД спецслужб іноземних держав, розкритті злочинної діяльності та притягнення до відповідальності винних осіб.

Формою оперативно-розшукової діяльності відповідно є оперативний розшук.

Визначаючи ОРД в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» як основну дефініцію спеціальної діяльності спецслужб і правоохоронних органів України, на наш погляд, законодавцем були порушені загальні правила, за якими має формулюватися будь-яке визначення поняття. Так, головне з цих правил полягає в тому, що визначення поняття, яке є об'єднуючим, інтегруючим для низки окремих самостійних категорій, повинне містити в собі всі загальні ознаки цих категорій. Тобто, визначення, яке викладене у статті 2 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», повинно бути загальним для спеціальної діяльності всіх правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів України, перерахованих у статті 5 названого Закону, і містити у вигляді загального окремі характеристики діяльності цих органів. У наведеному в Законі формулюванні ОРД низка словосполучень відповідає загальному правилу конструювання дефініції. Це, зокрема, система, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Що ж стосується словосполучення «розвідувальних та контррозвідувальних заходів», то вважати загальною характерною рисою його для всіх підрозділів, котрі проводять ОРД, навряд чи коректно. Уявляється, що законодавець, формулюючи в Законі таким чином поняття ОРД і вводячи до нього словосполучення «розвідувальні та контррозвідувальні заходи», виходив більше з функціональної прихильності до діяльності підрозділів одного відомства, зокрема СБ України, в структурі якої на той час поряд з контррозвідкою перебували і підрозділи зовнішньої розвідки. Це ще раз свідчить, що були порушені правила конструювання поняття ОРД як загальної дефініції спеціальної діяльності, притаманній контррозвідці, розвідці, органам боротьби із злочинністю [2, с. 171].

Що стосується використання як об'єднуючого терміну для позначення діяльності спецслужб і правоохоронних органів України у сфері забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю та назви відповідного Закону України таких словосполучень як «оперативно пошуково-розшукова діяльність» та «оперативна діяльність».

При використанні з цією метою словосполучення «оперативно пошуково-розшукова діяльність» взагалі знайшла б відображення тільки певна частина оперативної діяльності, оскільки, крім названих її складових – «оперативно-пошукова діяльність» (ОПД) і «оперативно-розшукова діяльність» (ОРД), вона має ще й інші такі складові як: «оперативна діяльність попереджувального характеру» (ОДПХ), «діяльність з оперативного припинення» (ДЗОП) та «діяльність з оперативного нагляду» (ДОН).

Таким чином ОРД, ОПД є не що іншим як складовими оперативної діяльності, яка по відношенню до них є категорією родовою. Тому ні ОРД, ні ОПД, ні обидві в сукупності не можуть бути об'єднуючою ланкою (ланцюгом) для утворення загального терміну специфічної діяльності спецслужб і правоохоронних органів України у сфері забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю.

Якщо ж взяти для цього словосполучення «оперативна діяльність», то це б відображувало лише оперативну (негласну) складову специфічної діяльності контррозвідки (КРД), розвідки (РД) і правоохоронних органів України боротьби із злочинністю (САД), які, як своєрідні системи, утворюються сукупністю негласних (оперативних) і гласних контррозвідувальних, розвідувальних і антикримінальних заходів.

І. В. Сервецький в одній із своїх публікацій пропонує замість терміну «оперативно-розшукова діяльність» використовувати термін спеціальна діяльність, а закон «Про оперативно-розшукову діяльність» на його думку має трансформуватися в Закон «Про державну спеціальну діяльність правоохоронних органів», який дозволить у повному

обсязі реалізувати головні засади Нового кримінального процесуального кодексу України, усунути протиріччя та суперечності між різними оперативними підрозділами, що зазначені в ст. 41 Нового КПК, дасть можливість розвиватися таким самостійним наукам, як розшукове, контррозвідувальне та розвідувальне право [3, с. 81].

На наш погляд, така позиція не достатньо виважена з таких причин. По-перше, назва Закону повинна об'єднувати не лише спеціальну діяльність правоохоронних органів, а діяльність й таких державних структур – суб'єктів сектору безпеки як контррозвідка і розвідка. По-друге, в такій редакції вона не зможе реалізувати головні засади Нового кримінального процесуального кодексу України, усунути протиріччя та суперечності між різними оперативними підрозділами, як про це стверджує І. В. Сервецький. До того ж він не висловлює своє бачення щодо самого поняття спеціальної діяльності.

Ми схиляємося до запровадження такого об'єднуючого терміну для позначення специфічної діяльності спецслужб і правоохоронних органів України у сфері забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю як «оперативно-спеціальна діяльність із забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави» або коротко – «оперативно-спеціальна діяльність» (ОСД). При цьому виходимо з того, що оперативність розуміється більшістю науковців безпекознавства як синонім швидкості, негласності, утаємниченої діяльності. Словосполучення «спеціальна діяльність» (загалом терміни «оперативна», «оперативний», «оперативність», «спеціальна», «спеціальний» визнаються умовними і до цього часу науковцями є однозначно не визначеними), на наш погляд, пояснює: –

– спрямованість її на особливий об'єкт (зовнішні та внутрішні загрози національній безпеці, насамперед розвідувально-підбивну діяльність спецслужб іноземних держав, причетних до них організації, груп й окремих осіб проти України, інші протиправні посягання проти особи, суспільства і держави);

– постановку її спеціальної мети і завдань (протидія зазначеним загрозам – виявлення, попередження і припинення правопорушень, виявлення, попередження локалізація і ліквідація інших чинників, які можуть нанести шкоду національній безпеці);

– наявність специфічного виконавчого інструменту для досягнення її мети та вирішення завдань, це – контррозвідувальні заходи, розвідувальні заходи і спеціальні антикримінальні заходи.

При цьому можна запропонувати такі варіанти визначення її поняття:

– оперативно-спеціальна діяльність – це сукупність гласних і негласних пошукових, розшукових, а також заходів з виявлення, попередження і припинення злочинних посягань та інших зовнішніх і внутрішніх загроз на національну (державну) безпеку і національні інтереси України, в межах визначеної Законом компетенції контррозвідувальних, розвідувальних і антикримінальних органів держави, що здійснюється ними з використанням спеціальних сил і засобів, форм і методів та чинних адміністративно-кримінально правових режимів;

– оперативно-спеціальна діяльність – це різновид діяльності уповноважених Законом державних інституцій із забезпечення державної безпеки, громадського порядку, захисту від злочинних посягань громадян (осіб), суспільства і держави та інших національних інтересів в межах компетенції зазначених суб'єктів, що здійснюється ними за допомогою гласних і негласних заходів, сил і засобів та використання спеціальних форм і методів, а також встановлених в країні адміністративно-кримінально правових режимів;

– оперативно-спеціальна діяльність – це різновид діяльності уповноважених Законом державних інституцій із забезпечення суверенітету, державного устрою, конституційного ладу, територіальної цілісності і незалежності країни, недоторканості її кордонів, захисту від злочинних посягань громадського порядку, громадян та інших національних інтересів, що здійснюється за допомогою

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

гласних і негласних заходів, сил і засобів та використання спеціальних форм і методів, а також встановлених в країні адміністративно-кримінально правових режимів, в межах визначеної компетенції зазначених суб'єктів.

Як система ОСД має такі складові елементи (підсистеми): контррозвідувальна діяльність (КРД), розвідувальна діяльність (РД) та спеціальна антикримінальна (САД) діяльність, які в свою чергу утворюються відповідно сукупністю контррозвідувальних, розвідувальних і спеціальних антикримінальних заходів.

Висновки і пропозиції. 1. Прийняті законодавцем зміни і доповнення до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», у тому числі, пов'язані з набранням чинності нового кримінального процесуального кодексу, не знімають існуючих суттєвих суперечностей і недоречностей в чинному законодавстві, які потребують усунення.

Тому нагальною залишається потреба удосконалення чинного законодавства з організаційно-правового, забезпечення спеціальної діяльності суб'єктів сектору безпеки як основного інструментарію для забезпечення національної безпеки, її відповідного понятійно-категоріального апарату, зокрема визначення родового поняття спеціальної діяльності контррозвідувальних, розвідувальних та правоохоронних органів України боротьби із злочинністю, розмежування таких її видів як КРД, РД і САД.

2. З метою посилення спроможностей виконавчих суб'єктів із забезпечення національної безпеки і боротьби із злочинністю, створення необхідних умов для ефективного виконання покладених на них функцій потрібна не просто кардинальна актуалізація окремих положень чинних законів України Про ОРД, КРД і РД, а розробка та прийняття нового цілісного ґрунтового загального нормативно-правового документа із законодавчого визначення і регулювання їх спеціальної діяльності замість Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» а саме Закону України «Про оперативно-спеціальну діяльність», структура якої складається

з двох елементів – негласної – оперативної діяльності (ОД) і гласної (з офіційних позицій) визначених законодавством суб'єктів. У цьому випадку оперативно-спеціальна діяльність (ОСД) стала б родовою категорією по відношенню до КРД, РД і САД. Це дало б змогу чітко розмежувати – визначити їх співвідношення, усунути наявні на сьогодні в чинному законодавстві недоліки – колізії, прогалини тощо.

3. Вирішення проблеми удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки і боротьби зі злочинністю обумовлює нагальну потребу проведення вітчизняними науковцями-правниками додаткових досліджень правових і теоретичних засад контррозвідувальної, розвідувальної і антикримінальної діяльності на чому і потрібно зосередити їх увагу в сучасний період. Їх результати сприятимуть підготовці науково обґрунтованих пропозицій з поліпшення відповідної чинної нормативно-правової бази.

4. Введення в обіг на законодавчому рівні, запропонованого терміну «оперативно-спеціальна діяльність» (ОСД), варіантів визначення її поняття, на наш погляд, сприяло б і удосконаленню дефініцій контррозвідувальної і розвідувальної діяльності, існуючих в чинному законодавстві України та розмежуванню оперативної і кримінально-процесуальної діяльності.

5. Підтримуючи тезу П. Мельника, що розвиток власної доктрини є запорукою суверенітету в правовій сфері, а вітчизняні ресурси слід інвестувати у поглиблення наукових досліджень з пошуку оптимальної моделі правового регулювання спеціальної діяльності спецслужб і правоохоронних органів, яка повинна ґрунтуватися на збалансованому поєднанні національних традицій, міжнародного досвіду та реальних потреб українського суспільства [16], вважаємо за доцільне:

- організувати і провести Всеукраїнську міжвідомчу (СБ України, НАБУ, ГУР Міністерства оборони, СЗР, МВС, ДПСУ, України) наукову практичну конференцію із зазначеної

проблеми на базі одного з навчальних закладів суб'єктів забезпечення національної безпеки;

– за її результатами визначитися в необхідності розробки нового закону України «Про оперативно-спеціальну діяльність», де буде сформульовано загальну дефініцію

останньої, проведене чітке розмежування КРД, РД, САД, ОД і ОРД;

– створити робочу групу для розробки відповідного проекту законодавчого акту.

До речі останнє автором вже неодноразово пропонувалося [2, с. 176; 9, с. 60; 16, с. 38; 17, с. 16], але, на жаль, поки не було реалізовано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Албул С. В. Оперативно-розшукова діяльність: сучасні доктринальні та праксеологічні концепти. Воєнний стан теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції. Колективна монографія. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2024. С. 1-24. DOI doi.org/10.36059/978-966-397-421-7-1.
2. Шилін М. О. До проблеми визначення у чинному законодавстві України загальної дефініції спеціальної діяльності правоохоронних органів / Проблеми законності: Респ. Міжвідом. Наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2004. Вип. № 67. С. 169-177.
3. Сервецький І. В. Спеціальна діяльність – єдиний базовий закон для правоохоронних органів. Юридична наука № 1/2013. С. 75-84.
4. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. 1002. № 22 Ст. 303. із змін. [Електронний ресурс]. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print (дата звернення 05.05.2024).
5. Про оперативно-розшукову діяльність: проект закону України від 02.09.2019 № 1229 [Електронний ресурс]. URL: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597 (дата звернення 05.03.2026).
6. Про контррозвідальну діяльність. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 2, ст. 89.
7. Про розвідку: закон України від 17.09.2020 № 912-IX [Електронний ресурс]. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20/print (дата звернення 05.03.2026).
8. Албул С. В. Оперативно-розшукова діяльність: до питання новелізації правової дефініції. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. (м. Одеса, 29 березня 2024 р.) Одеса: ОДУВС, 2024. С. 159-162.
9. Шилін М.О. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України. Вісник Національної академії прокуратури. 2013. № 1 (29). С. 59-64.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України. Закон України від 13.04.2012 року № 4652-VI. Офіційний вісник України від 25.05.2012. № 37. Ст. 1371.
11. Шилін М. О. Оперативно-розшукова діяльність : вітчизняна наукова думка щодо законодавчого реформування. Юридична Україна № 2 (278). Київ «Юрінком Прес» 2026. С. 6-18. DOI 10.37749/2308-9639-2026-2(278)-1.
12. Кримінально-процесуальний кодекс Української РСР. К.: Державне видавництво політичної літератури УРСР. 1961.
13. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди: За ред. В. І. Шинкарука. Київ, Абрис 2002. 742 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та СД) / Уклад. і голов. ред.. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009, 1736 с.
15. Петро Мельник Еволюція та майбутнє оперативно-розшукової діяльності в Україні. URL:doi.org/10.32453/law_border.v5il.1920.

16. Шилін М. О. Трансформація теоретичних засад та практики діяльності СБ України у світлі сучасних загроз державній безпеці / М. О. Шилін, Найдьон Ю. О. // Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку : збірник наукових праць за матеріалами 2 Міжнародної науково-практичної конференції (8 травня 2018 р., м. Острог) / [за заг. ред. д. ю. н. Романова М.С.]. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. С. 35-39.

17. Шилін М. О. Законодавча заміна ОРД на кримінальну розвідку – реформування правового регулювання діяльності правоохоронних органів і спецслужб чи його ілюзія? Юридична Україна № 3 (279). Київ «Юрінком Прес» 2026. С. 6-20. DOI 10.37749/2308-9639-2026-3(279)-1.

REFERENCES

1. Albul, S. V. (2024). Operational-investigative activity: Modern doctrinal and praxeological concepts. In *Martial law: Theoretical and praxeological problems of jurisprudence* (pp. 1-24). Liha-Pres. doi.org/10.36059/978-966-397-421-7-1.

2. Shylin, M. O. (2004). On the problem of defining a general definition of special activities of law enforcement agencies in the current legislation of Ukraine. *Problems of Legality*, 67, 169-177.

3. Servetskiy, I. V. (2013). Special activity – A single basic law for law enforcement agencies. *Legal Science*, 1, 75-84.

4. Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). On operational-investigative activity: Law of Ukraine No. 2135-XII (as amended). zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print.

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). On operational-investigative activity: Draft law of Ukraine No. 1229. w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597.

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). On counterintelligence activity: Law of Ukraine. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2, Art. 89.

7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). On intelligence: Law of Ukraine No. 912-IX. zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20/print.

8. Albul, S. V. (2024). Operational-investigative activity: On the question of novelization of the legal definition. In *The role and place of law enforcement agencies in building a democratic rule-of-law state: Proceedings of the XVI International Scientific and Practical Internet Conference*, Odesa, March 29, 2024 (pp. 159-162). ODUVS.

9. Shylin, M. O. (2013). Operational-investigative activities and covert investigative actions: Problems of legal regulation under the new Criminal Procedure Code of Ukraine. *Bulletin of the National Academy of Public Prosecutors*, 1(29), 59-64.

10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). On amendments to certain legislative acts of Ukraine in connection with the adoption of the Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 4652-VI. Official Gazette of Ukraine, 37, Art. 1371.

11. Shylin, M. O. (2026). Operational-investigative activity: Domestic scientific thought regarding legislative reform. *Legal Ukraine*, 2(278), 6-18. doi.org/10.37749/2308-9639-2026-2(278)-1.

12. Criminal Procedure Code of the Ukrainian SSR. (1961). State Publishing House of Political Literature of the Ukrainian SSR.

13. Philosophical encyclopedic dictionary. (2002). H. S. Skovoroda Institute of Philosophy, National Academy of Sciences of Ukraine / Ed. by V. I. Shynkaruk. Abrys.

14. Busel, V. T. (Ed.). (2009). Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with supplements, additions, and CD). VTF «Perun».

15. Melnyk, P. (n.d.). Evolution and future of operational-investigative activities in Ukraine. doi.org/10.32453/law_border.v5i1.1920.

16. Shylin, M. O., & Naidion, Yu. O. (2018). Transformation of the theoretical foundations and

practices of the Security Service of Ukraine in light of contemporary threats to state security. In M. S. Romanov (Ed.), Education and science in the field of national security: Problems and development priorities. Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, Ostrog, May 8, 2018 (pp. 35-39). Publishing House of the National University «Ostroh Academy».

17. Shylin, M. O. (2026). Legislative replacement of operational-investigative activity with criminal intelligence – a reform of the legal regulation of law enforcement agencies and special services, or its illusion? *Legal Ukraine*, 3(279), 6-20. doi.org/10.37749/2308-9639-2026-3(279)-1.

Shylin M. O. Legislative definition of the general concept of the activities of special services and law enforcement agencies of Ukraine: problems and possible ways to address them.

The article analyzes the theoretical and legislative problems of defining the activities of intelligence, counterintelligence, and crime-fighting agencies and, based on its findings, proposes resolutions.

The legislative definition of operational-investigative activity (OIA) in Ukraine is examined, along with the views of domestic scholars who worked on developing the conceptual and categorical apparatus of the theory of operational-investigative and counterintelligence activity and their theoretical-legal and organizational foundations, regarding the essence and content of the aforementioned types of state activity and their interrelation.

The author presents a vision of the essence and content of operational-investigative activity and proposes variants of its legislative definition.

Based on the analysis conducted of the current regulatory legal acts of Ukraine and existing theoretical developments, it is substantiated that operational-investigative activity (hereinafter – OIA) cannot serve as a generic category in relation to counterintelligence activity (hereinafter – CIA), intelligence activity (hereinafter – IA), and special activity for combating crime (hereinafter – SACC), which it is currently considered to be under the Law of Ukraine «On Operational-Investigative Activity», since it is itself only one of the varieties of operational activity, which in turn is one of their constituent elements.

To strengthen the capabilities of executive entities in the area of national security and combat crime, and of creating the necessary conditions for the effective discharge of the functions assigned to them, it is proposed not merely to update individual provisions of the current Laws of Ukraine on OIA, CIA, and IA, but to develop and adopt, in place of the Law of Ukraine «On Operational-Investigative Activity», a new, comprehensive, and substantive general regulatory legal document for the legislative definition and regulation of their special activities, namely the Law of Ukraine «On Operational-Special Activity». Structurally, the latter consists of two elements: covert operational activity (hereinafter – OA) and overt activity (from official positions) of entities defined by legislation.

In this case, operational-special activity (hereinafter – OSA) would become the generic category in relation to CIA, IA, and SACC. This would make it possible to delineate and define the interrelation among these activities clearly and to eliminate deficiencies in the existing legislation, including conflicts, gaps, and the like. A proposal is put forward to define, at the legislative level in Ukraine, the activities of intelligence, counterintelligence, and crime-fighting agencies, along with the author's variants.

Keywords: legislation, operational-investigative activity, counterintelligence activity, intelligence activity, regulatory legal acts, operational-special activity, crime-fighting agencies.